

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / IYUL / 7-SON,
II-QISM

Google
scholar

RePEc
RESEARCH PAPERS
IN ECONOMICS

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyul.
II-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

GERMANIYA VA XITOIY TAJRIBASI ASOSIDA O'ZBEKISTONNING YASHIL EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	12
To'xlijeva Gulrux Dovron qizi Djurayeva Rano Abdullayevna	
TASHKILOT MUVAFFAQIYATIDA XODIMLARNI BOSHQARISH VA KUCHLI JAMOANING O'RNI	24
Abdullayeva Dinora Abduali qizi	
YASHIL ISH O'RINLARINING IQTISODIY AHAMIYATI VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA SOHASIDA YASHIL ISH O'RINLARI TASHKIL ETISH ISTIQBOLLARI	28
Rahmatova Nargizaxon A'zamxonovna Atoyev Navro'zbek Rinatovich	
YO'L XO'JALIGI SOHASINI MOLIYALASHTIRISH HAMDA YO'L AKTIVLARINI BOSHQARISHDA XALQARO TAJRIBA	35
Shikirov Feruz Boxodirovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING INVESTITSİYALASH SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNI QIYOSIY TAHLILI	39
Jo'rayeva Moxinur Axmadjon qizi	
HUDUDLARNING QIYOSIY USTUNLIK LARI ASOSIDA YUQORI DAROMADLI ISH O'RINLARINI YARATISH: "HUDUD-IXTISOSLASHUV-KASB-ISI BERUVCHI-DAROMAD" MODEL I	49
Abdumukhtarov Anvarjon Akramjonovich	
QURILISH XIZMATLARI KO'RSATUVCHI KORXONALARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI SHAKLLANTIRISH SSENARIYLARI	55
Mamadiyev Ahmad Ulashovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHI QARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING SOLIQ-BYUDJET MEXANIZMLARI	62
Shokirova Dildora Shoyim qizi	
O'ZBEKISTONDA AVTOMOBIL YO'LLARI TARMOG'INING HOZIRGI HOLATI VA YO'L QURILISHI XIZMAT KO'RSATISHINI RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI TAHLILI	66
Qurbonov Sharofiddin Xurramovich	
ONLAYN VA SKORING TIZIMLARI ORQALI BERILADIGAN TEZKOR KREDITLARNI SUG'URTALASHDAGI YANGI TENDENSIYALAR.....	73
Yusupov Ruslan Muxtarovich	
ASSESSMENT MODEL FOR THE EFFECTIVENESS OF PUBLIC SERVICE TRANSFORMATION IN THE DIGITAL ECONOMY.....	81
An Kwangmin	
BIRLIK DOIRADA ANALITIK FUNKSIYALAR UCHUN YUQORI TARTIBLI DIFFERENSIAL SUBKOORDINATSIYA VA SUPERORDINATSIYA XOSSALARI	87
Jabborov Nasridin Mirzoodilovich Sadullayeva Gulasal Ulug'bek qizi	
SOLID PROPELLANT COMPOSITION AND ITS EFFECT ON THE LAUNCH PERFORMANCE OF MODEL ROCKETS	93
Karimov Mustafo Aminboevich Berdiyev Usmon Tolib o'g'li	
BANKLAR ORQALI KORXONALARNING INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	97
Gafurova Dilshoda Farxotovna	
ANALYSIS OF INVESTMENT ATTRACTION PRACTICES ACROSS ECONOMIC SECTORS.....	102
Tolqin Imomqulov	

Ulugbek Turaqulov INNOVATSION MEXANIZMLAR ASOSIDA O'ZBEKISTONDA MIGRATSIYA JARAYONLARINI SAMARALI BOSHQARISH	105
Yoqubjon Toxirov O'ZBEKISTONDA ICHKI TURIZM XIZMATLARI BOZORINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA TARKIBIY TAHLILI	109
Muxtarov Botir Abdusattarovich СТРУКТУРА ФОРМИРОВАНИЯ СТОИМОСТИ В ТЕКСТИЛЬНОЙ И ШВЕЙНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА: СДВИГ ЭКСПОРТНОЙ СТРУКТУРЫ ОТ ПРЯЖИ К ГОТОВОЙ ПРОДУКЦИИ	114
Муниса Турдибаева OILAVIY KORXONALARNI BOSHQARISHDA ULARNING IQTISODIY MEXANIZMIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARDAN FOYDALANISH TAHLILI	124
Sultonov Bobirmirzo Mavlonjon o'g'li QURILISH MATERIALLARINI ISHLAB CHIQRUVCHI KORXONALARDA ISHLAB CHIQRARISH HAJMINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	133
Toshpulatov Asronbek Mutalibovich KICHIK BIZNES SOHASIGA INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING XORIJIY TAJRIBASI.....	139
Bolliyev Shamsiddin Tursunmamatovich O'QUV MARKAZLARI MISOLIDA ZAMONAVIY VA AN'ANAVIY MARKETINGNING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI	143
Dilshodjon Khikmatov РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ФАКТОРА В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФИНАНСОВ ЧЕРЕЗ ПОВЫШЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ	151
Тожихонов Жавохир Алимджанович KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	157
Dadaboyeva Marg'uba Mamasoliyevna HUDUDIY SANOAT RIVOJI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INSTITUTSIONAL VA IQTISODIY VOSITALARI HAMDA KORXONA MEXANIZMINI BAHOLASH USLUBIYOTI.....	164
Yusupova Nigina Djurayevna O'ZBEKISTONDA BOJXONA TO'LOVLARINING DAVLAT BUDJETI DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI FISKAL AHAMIYATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	169
Fayzullayev Farrux Sharofovich АНАЛИЗ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА УЧАСТИЯ БАНКОВ В ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТАХ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО АДАПТАЦИИ В НАЦИОНАЛЬНЫХ УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА	178
Юлдашева Шохсанам Дилмуродовна ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ УПРАВЛЕНИЯ В ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОЙ ЛОГИСТИКЕ (SMART LOGISTICS).....	182
Мурадов Бахром Акрамжанович Машарипов Масуд Нуможонович ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ СТАНДАРТЫ КАК ДРАЙВЕР ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ТРАНСФЕРА: ВЛИЯНИЕ НА ЭКСПОРТНУЮ ПОЛИТИКУ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН.....	187
Тураева Сурия Тельмановна Мерзайтова Хилола Наби кизи TURIZM SALONIYATINI RIVOJLANTIRISHDA BOJXONA XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	198
Ergashev Qobiljon Ernazarovich TIJORAT BANKLARIDA RISKKA YO'NALTIRILGAN ICHKI AUDITNI TASHKIL ETISHNING XALQARO STANDARTLAR BILAN INTEGRATSIYALASHGAN ALGORITMI.....	203
Narziyev Xayotjon Azamatovich MOLIYAVIY INVESTITSIYALARNING QADRSIZLANISHINI KUTILAYOTGAN KREDIT ZARARLARI (ECL) MODELI ASOSIDA HISOBGA OLIH METODIKASI	210

Jumamurodov To'libay Yeldashbayevich UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR QADRSIZLANISHIDAN KO'RILGAN ZARARLARNI TAN OLISH, TAQSIMLASH VA QAYTA TIKLASH OPERATSIYALARINING HISOB TA'MINOTINI TAKOMILLASHTIRISH.....	216
Fayzullayev Begzod Baxtiyor o'g'li YENGIL SANOAT KORXONALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL ETISHNING OPTIMAL MODEL VA FAOLIYATI SIFATINI BAHOLASH TIZIMI	222
Tojiyeva Shahlo Mahmatmurodovna DAVLAT MOLIVAVIY NAZORATIDA «XAVF TAHLILI» TUSHUNCHASINING IQTISODIY MOHIYATI VA XAVFLARNI KOMPLEKS TASNIFLASH.....	229
G'ayimov Abdumalik Norbekovich DAVLAT XARIDLARI AUDITIDA MUHIMLIKNI (MATERIALLIKNI) ANIQLASH USLUBI.....	235
Rajabov Shuxrat Ismayilovich DAVLAT SEKTORI ICHKI AUDITIDA MUHIMLIK VA RISK DARAJALARINI ANIQLASH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISH: BIG DATA VA MASHINAVIY O'RGANISHGA ASOSLANGAN IT-AUDIT PLATFORMASI KONSEPSIYASI.....	241
Ismatillayev Baypo'lat Xushvaqtovich ICHKI AUDITNING GLOBAL STANDARTLARI TALABLARINI TIJORAT BANKLARI AMALIYOTIGA JORIY ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	249
Ismailov Azizbek Madaminovich AHOLI REAL DAROMADLARINI OSHIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI.....	258
Toshtemirov Shohruh Toshpo'latovich SUG'URTA TASHKILOTLARIDA SUG'URTA ISHINI YURITISH XARAJATLARI: TAHLIL VA ANALITIK HISOBNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	265
Murodov Habibullo Qodir o'g'li NUKUS SHAHRI MISOLIDA MAHALLALARNING DEMOGRAFIK SIG'IMI ASOSIDA LOKAL XIZMAT KO'RSATISH OBYEKTLARINI NORMATIV LOYIHALASHTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI.....	273
Bauetdinov Berdaq Zinatdin o'g'li OLIV TA'LIM MUASSASALARINING INSTITUTSIONAL MUSTAQILLIGI VA TASHKILIV SAMARADORLIGI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK.....	278
Berdiyev Sunnatullo Alikulovich IQTISODIY O'SISH VA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA YASHIL FISKAL SIYOSATNI RIVOJLANTIRISHNING XORIY TAJRIBASI	283
Madaminova Maftuna Baxtiyor qizi DAVLAT BUDJETIDA SOLIQ TUSHUMLARI O'ZGARISHINING EKONOMETRIK TADQIQOTI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA).....	288
Suvanova Muxlisa Umar qizi ENERGETIKA RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY-MATEMATIK MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	292
Masharipov Aziz Axmadjanovich ENERGETIKA INFRATUZILMASI RIVOJLANISHINING HUDUD IQTISODIY O'SISHIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	297
Sadullayev Axmadjon Ikrom o'g'li TOVAR YETKAZIB BERISH ZANJIRINI BOJXONA NAZORATI MAQSADLARIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	303
Kilichov Nazar Bafoyevich Ergashev Qobiljon Ernazarovich VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOT AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	310
Botirov Lazizbek Botirovich KATTA MA'LUMOTLAR ASOSIDA TURISTIK XIZMATLARGA BO'LGAN TALABNI PROGNOZLASHNING IQTISODIY-MATEMATIK MODELINI ISHLAB CHIQISH	314

Temirov Elyor Iskandarovich	
TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT BAZASI SAMARADORLIGINING	
IQTISODIY MOHIYATI.....	322
Marpatov Shavkat Mavlonxonovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIGA AJRATILAYOTGAN BANK KREDITLARINING	
IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	328
Alijonov Ilyosbek Alijonovich	
THE ECONOMIC CHARACTERISTICS OF NON-PERFORMING LOANS AND THEIR	
IMPLICATIONS FOR BANK OPERATIONAL EFFICIENCY.....	334
Rustamov Jonibek Ravshanbek o'g'li	
IQTISODIY TARMOQLAR RIVOJIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION	
KREDITLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	341
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
TASHQI SAVDONI BOZOR NAZARIYASI ASOSIDA MINTAQANING BARQAROR	
RIVOJLANISH OMILLARI	346
Dilnoza Ochilova Ismoil qizi	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNING SINERGIK	
SAMARALARINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	351
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
LOGISTIK TERMINALLAR FAOLIYATINI EKSPERT BAHOLASH	
USULI ASOSIDA TADQIQ ETISH.....	357
Zohidov Muhriddin G'ofurjon o'g'li	
Jumayev Sherzod Bahrom o'g'li	
SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA XIZMATLAR SOHASINING IJTIMOIIQTISODIY	
KO'RSATKICHLARI VA HUDUDIY TAFOVUTLAR DARAJASI.....	367
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich	
Sherzodova Diyora Sherzod qizi	
QASHQADARYO VILOYATINING IJTIMOIIQTISODIY OMILLARNING AHOLI	
FAROVONLIGIGA TA'SIRINI STATISTIK BAHOLASH	373
Maxmatqulova Hikoyat G'iyosiddin qizi	
DIGITAL NOMADS AND THE CHANGING FACE OF GLOBAL TOURISM.....	379
Sirojiddinova Shahrizoda Davronovna	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARI	
SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	385
Sharipov Tohir Miraximovich	
URGANCH JAMOAT TRANSPORTI YO'NALISHLARINING MURAKKABLIK	
DARAJASINI BAHOLASH USLUBI.....	390
Abdullayeva Shahzodaxon Fazliddin qizi	
AUDIT O'TKAZISH USLUBIYOTINI KORXONANI HAYOTIY AYLANISH BOSQICHLARI	
TAHLILI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH: USLUBNING MOHIYATI.....	395
Muydinov Erkin Djamaldinovich	
HUDUDLARNING IJTIMOII-IQTISODIY RIVOJLANISHINI BOSHQARISHDA	
KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI.....	399
Raximov Jo'rabek Raximovich	
MINTAQ IQTISODIYOTINI INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	405
Mahmatrayimov Shahzod	
HUDUDLAR IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH JARAYONLARIDA RAHBAR KADRLAR	
SAMARADORLIGINI BAHOLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	410
Bekchanov Davron Masharipovich	
O'ZBEKISTON TASHQI SIYOSATIDA KO'P VEKTORLILIK: XITOIY, ROSSIYA	
VA G'ARB O'RTASIDA MUVOZANATNI TA'MINLASH STRATEGIYASI.....	419
Omonova Maxliyo	
Haydarova Malika	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-USLUBIY	

ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	423
Djalalova Durdona Dilshodbekovna	
QURILISHDAGI IQTISODIY TEJAMKORLIK ASOSIDA LEGO G'ISHT MATERIALLARINI TAHLIL QILISH	427
Askarov Xasanjon	
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA YER VA SUV RESURSLARINI INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARISH TAJRIBASI	432
Matkarimov Mansur	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING INNOVATSION RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	439
Madrakhimov Kakhramon	
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE GLOBAL LABOR MARKET.....	445
Rahmatova Nargizaxon A'zamxonovna	
Xamrayeva Sevinch Ikromjonovna	
ROBOTLASHTIRISHNING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI: ISH O'RINLARINING QISQARISHI YOKI YANGI KASBLAR TRANSFORMATSIYASI.....	451
Usmonov Farrux Furqatovich	
Azimov Mirsaid Salimovich	
TASHQI IQTISODIY FAOLIYATDA NOTARIF CHORALARNI QO'LLASHDA XAVFNI BOSHQARISH TIZIMINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	456
Muzaffarov Azimjon Ashraf o'g'li	
EXAMINING LEADERSHIP DIFFERENCES BETWEEN FEMALE AND MALE MANAGERS.....	460
Dilafroz Kuchkorova	
ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI MHXS (MOLIYAVIY HISOBNING XALQARO STANDARTI) TALABLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	468
Abdimurodov Baxrom Ochilovich	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	473
Abdukarimova Muslima Abduaziz qizi	
HUDUDLARDA TURIZMNI IMMERSIV TAJRIBALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	477
Kasimova Yulduz Baxtiyorovna	
DAVLAT TIBBIY SUG'URTASIDA STRATEGIK XARID: PASSIV MOLIYALASHTIRISHDAN STRATEGIK XARIDGA O'TISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	485
Kilichev Fazliddin Usmanovich	
ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА В РЕГИОНАХ УЗБЕКИСТАНА	493
Шадманова Мадинахон Омонулла кизи	
ОТ УПРАВЛЕНИЯ МЕРОПРИЯТИЯМИ К УПРАВЛЕНИЮ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ КАПИТАЛОМ: DATA-INFORMED МОДЕЛЬ ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕАУДИТОРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УНИВЕРСИТЕТАХ УЗБЕКИСТАНА.....	501
Сабиров Алишер Саибович	
ИЗУЧЕНИЕ БЮДЖЕТИРОВАНИЯ И КОНТРОЛЯ В ПРОЦЕССЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА В ООО «SATURN METAL»	509
Мусаева Шоира Азимовна	
O'ZBEKISTON IQLIM SHAROITIDA DONADOR O'G'ITLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	518
Boltayev Baxriddin	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA ZAMONAVIY TURIZM TALABLARIGA MOS TURISTIK RESURSLAR SALOHİYATI.....	525
Suyunov Alijon	
BOSHQARUV MEXANIZMLARING RAQOBAT STRATEGIYASI BILAN O'ZARO BOG'LIQLIGI	530
Islomov Shuhrat Ma'rufjonovich	

Nabiyeva Zumrad Zafarovna	
CRM TIZIMINING NAZARIY-ASOSIY TAMOIYILLARI VA ULGURJI SAVDODA ROLI	536
Islomov Shuhrat Marufjonovich	
Raimova Diyora Botirovna	
INSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF THE TRANSFORMATIONAL MODEL OF THE DIGITAL ECONOMY UNDER GLOBALIZATION	541
Abruyeva Xilola Sherbekovna	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIGA RAHBAR KADRLAR TAYYORLASHDA MENTORLIK TIZIMINI JORIY ETISH SAMARADORLIGI	551
Xurshida Maxmadaminova	
EKOLOGIK INNOVATSIYALAR ORQALI BIOIQTISODIYOT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH	556
Odiljonov Turotjon Erkinjon o'g'li	
AGRAR SEKTORDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI SAMARADORLIGIGA HUDUDIY OPTIMALLASHTIRISH YONDASHUVI	560
Qurbonov Alisher Boboqulovich	
TABIIY MONOPOL KORXONALARNI BOSHQARISHNING INNOVATSION TASHKILIYIQTISODIY MODELINI ISHLAB CHIQUISH.....	568
Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
O'ZBEKISTONDA EKOTURIZM RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY TAHLIL QILISH	575
Shoraximov Shomansur Shomaxmudovich	
KICHIK TADBIRKORLIK FAOLIYATI BARQARORLIGINI TA'MINLASH VA RIVOJLANTIRISH MASALALARI	582
Jo'raxonov Muzaffar Eskandarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KORPORATIV KREDITLASHDA SUN'IY INTELLEKT VA BIG DATA TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	590
Yuzbayeva Shaxsanam Ma'rufovna	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA KUTUBXONA TIZIMIDA PLATFORMA JORIY ETISHNING DOLZARBLIGI VA AHAMIYATI.....	595
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
HUDUDLARDA SOLIQ XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ARIMA MODEL ASOSIDAGI PROGNOZ SSNARIYLARI.....	602
Mamatraimov Uchqun Xushmamatovich	
QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA INNOVATSION YANGILIKLARNI QO'LLASH	607
Umaraliyeva Nasiba	
O'ZBEKISTONDAGI DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARNI XUSUSIYLASHTIRISHDA KORPORATIV BOSHQARUVNING AHAMIYATI.....	610
Sanjarov Zuxriddin Dilshod o'g'li	
TASHQI SAVDONI RIVOJLANTIRISHDA KLASTERNING AHAMIYATI VA MINTAQA IQTISODIYOTIDA TUTGAN O'RNI.....	616
Latipov Xursandbek Durdiboy o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUARUVCHI KORXONALARDA INNOVATSION BOSHQARUVNI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ISLOHOTLAR	622
Fayzullayev Jonibek Mambetsaliy o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BUDJETDAN TASHQARI TUSHUMLAR HISOBINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	627
Abduraxmonov Saidqosimxon Abduhamid o'g'li	
INNOVATSION MASOFAVIY BANK XIZMATLARINI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	631
D. M. Kallibekov	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGINING EKONOMETRIK MODEL VA ISTIQBOL PROGNOZI («NKMK» AJ MISOLIDA).....	635

Jumaniyazova Feruza Rajabovna KORXONALAR STRATEGIK RIVOJLANISHINI BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR.....	641
Rasulov Baxtiyor Bahodirovich KICHIK BIZNESDA ISHLAB CHIQRISH RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI KOMPLEKS DIAGNOSTIKA QILISH	647
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INTEGRATSIYALASHGAN MENEJMENT TIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIYUSLUBIY ASOSLARI.....	653
Sobirov Shohruh Shuxratovich SUT QORAMOLCHILIGIDA SUT TANNARXI O'ZGARISHINI OMILLI TAHLIL QILISH VA UNI PASAYTIRISH IMKONIYATLARI	658
Abduganiyeva Dildora Bobir qizi ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ МЕХАНИЗМА ФИНАНСИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	663
Алманов Хуршид Исмоилович O'ZBEKISTON TURIZM SOHASIDA MEHMONXONA XO'JALIKLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINING HOZIRGI HOLATI VA TAHLILI	670
Rahimov Hasan Abdusaitovich UO'K (UDC): 657.421.3:004 AKT SOHASIDA NOMODDIY AKTIVLAR HISOB VA AUDITNING NAZARIYMETODOLOGIK ASOSLARI.....	674
Ishankulov Izzatilla Nurillayevich O'ZBEKISTONDA INNOVATSION FAOLLIK VA KAMBAG'ALLIK KO'RSATKICHLARI DINAMIKASINING TIZIMLI TAHLILI (2019–2024-YILLAR).....	679
Amrullayev Dadaxon YENGIL SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHDA INVESTITSİYALARINING ROLI.....	684
Haydarova Shoxista Davronovna G'ALLACHILIK KLASSTERLARIDA HISOB SIYOSATINI SCHYOTLAR REJASI VA AVTOMATLASHTIRILGAN BUXGALTERIYA DASTURLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	689
Yuldashev Sherali Xaitovich MAHSULOT TANNARXI HISOBINING MILLIY VA XALQARO TIZIMLARI, ULARNI O'ZARO MUVOFIQLASHTIRISHNING ALOHIDA YO'NALISHLARI	697
Razzoqov Abbos Abdumalik o'g'li TARAQQIY ETGAN MAMLAKATLARDA TIJORAT BANKLARI MOLİYAVIY XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY MODELLARI VA USTUVOR YO'NALISHLARI	701
Ergashev Azizxon Avazxon o'g'li MILLIY IQTISODIYOT SOHALARINI KREDITLASH ISTIQBOLLARI	709
Shodiyev Odiljon Salim o'g'li ORGANIK QISHLOQ XO'JALIGI VA MAHSULOTLARGA OID MA'LUMOTLAR BAZASINI YARATISH VA RAQAMLASHTIRISH.....	714
Shavqidinova Dilnavoz Abror Mamasadikov OCHIQ IQTISODIYOT SHAROITIDA KAPITAL OQIMLARI VA DOLLARLASHUVNING MILLIY VALYUTA BARQARORLIGIGA TA'SIRI: NAZARIY ASOSLAR.....	719
G'afurov Olimjon G'olib o'g'li TRANSPORT-LOGISTIKA INFRATUZILMASINI MOLİYALASHTIRISHNING IQTISODIY-MOLİYAVIY SHART-SHAROITLARI TAHLILI.....	726
To'xtayev Vahobjon Husenovich MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARI TAJRIBASI ASOSIDA O'ZBEKISTONDA TAKAFUL SUG'URTASINI TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	733
Usmanov Nematjon G'ulomovich	

JISMONIY SHAXSLARNI KREDITLASHDA KREDIT RISKINI BAHOLASH VA KREDIT SKORING METODOLOGIYASI: XORIJIY TAJRIBA VA O'ZBEKISTON UCHUN XULOSALAR.....	742
Jumayev Azamat Qurbonali o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ILM-FANNI MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MAVJUD MUAMMOLAR.....	749
Mirkasimov Baxtiyer Mirvaxid o'g'li	
INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	756
Fazliyev Farrux Faxriddinovich	
TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIGINI MAKROPRUDENSIAL TARTIBGA SOLISH	763
O'ktamov Nodirjon Maxamatnosir o'g'li	
KORXONALAR MOLIYAVIY-XO'JALIK FAOLIYATIGA SOLIQ MEXANIZMI TA'SIRINI SOLIQ XAVFI DARAJASI ASOSIDA BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	775
Babaxonov Ja'far Muxiddinovich	
HUDUDLARNING MOLIYAVIY MUSTAQILLIGINI TA'MINLASHDA MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINING O'RNI.....	782
Abdumalikov Abduxakim Abduvaliyevich	
RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDAGI TADBIRKORLIKNI MOLIYA-KREDIT ORQALI RAG'BATLANTIRISH AMALIYOTI	788
Ergashev Otamurod Tashtemirovich	
NAMANGAN VILOYATI REAL SEKTOR KORXONALARIDA INNOVATSION JARAYONLARNI SAMARALI TASHKIL ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	793
Axmadjonov Nurillo Shermirzayevich	
SANOAT KORXONALARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI	800
Omanov Bekhzod Gofur o'g'li	
Hoshimjonov Akhrorjon Zufarjon o'g'li	
TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA DEPOZIT BAZASI YETARLILIGINI BAHOLASH	808
Saidov Doniyor Abdullayevich	
SANOAT KORXONALARINING DAVLAT XARIDLARIDA TO'LOV INTIZOMI VA MOLIYAVIY RISKLARNI BAHOLASH	814
Xamdamov Sardor Farmon o'g'li	
OLIY TA'LIM XIZMATLARIGA TALABNI SHAKLLANTIRUVCHI MARKETING OMILLARINING EKONOMETRIK MODELI	819
Egamov Sevinchbek	
HUDUDIY INVESTITSION JOZIBADORLIKNI KOMPLEKS BAHOLASHNING INTEGRALLASHGAN YONDASHUVI.....	825
Umaraliyev Sanjar Sultonaliyevich	
CAREER DEVELOPMENT OPPORTUNITIES AS A FACTOR OF ACADEMIC STAFF PERFORMANCE IMPROVEMENT	830
Sultonboyeva Munira Bahodirovna	
Sultanova Kamila Mukhtorali kizi	
THEORETICAL APPROACHES TO THE STUDY OF APPLICANT BEHAVIOUR IN HIGHER EDUCATION CHOICE: STAGE SPECIFICITY, THE ABSENCE OF A DETECTABLE PRICE THRESHOLD, AND THE LIMITS OF AGGREGATE INFERENCE	837
Shuhrat Bahodir o'g'li Umarov	
INVESTITSION JOZIBADORLIK VA INVESTITSIYA MUHITINING MAZMUN-MOHİYATI, ULARNING ILMIY-NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI	848
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
XIZMATLAR SEKTORI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY MEZONLARI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	856
Tursunova Shahlo Sayfillayevna	

IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA MUAMMOLI KREDITLARNI QISQARTIRISH YO'LLARI.....	862
Maqsudov Bunyodjon Abdusamat o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BIZNES FAOLIYATINI KORPORATIV ASOSDA RIVOJLANTIRISH KONSEPTUAL YONDASHUVI.....	872
Jo'rayev Jahongir Bahodir o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA MIJOZLARNING KREDITGA LAYOQATLILIGINI BAHOLASHNING SKORING MODELINI ISHLAB CHIQISH VA AMALIYOTGA TATBIQ ETISH MASALALARI.....	880
Nabiyev U.B.	
INVESTITSİYALARNING KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SAMARADORLIGINI HUDUDİY SHARTLAR VA VOSITACHI TA'SIRLAR ASOSIDA BAHOLASH METODOLOGIYASI.....	884
Nabiyev Olimjon Abdisalomovich	

INVESTITSİYALARNING KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SAMARADORLIGINI HUDUDIIY SHARTLAR VA VOSITACHI TA'SIRLAR ASOSIDA BAHOLASH METODOLOGIYASI

Nabiyev Olimjon Abdisalomovich
Qarshi davlat universiteti dotsenti
E-mail: nabievolim1984@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada investitsiyalarning kambag'allikni qisqartirish samaradorligini hududiiy shartlar va vositachi ta'sirlar asosida baholash metodologiyasi asoslangan. Qiyosiy-metodologik yondashuv orqali hududiiy investitsion salohiyat va ijtimoiy zaiflik shartlovchi omillar, iqtisodiy faollik, bandlik va real daromad esa vositachi kanallar sifatida ajratilgan. Umumiy chegaraviy ta'sirdan samaradorlik mezoniga o'tish hamda natijani statistik ishonchlilik va hududiiy tipologiya bilan bog'lash mualliflik yechimi sifatida taklif etilgan.

Kalit so'zlar: investitsiya samaradorligi, kambag'allikni qisqartirish, hududiiy investitsion salohiyat, ijtimoiy zaiflik, vositachi ta'sir, shartli chegaraviy ta'sir, umumiy chegaraviy ta'sir, hududiiy tipologiya, statistik noaniqlik, tabaqalashtirilgan boshqaruv.

Аннотация. В статье обоснована методология оценки эффективности инвестиций в сокращении бедности на основе региональных условий и опосредующих воздействий. Посредством сравнительно-методологического подхода региональный инвестиционный потенциал и социальная уязвимость выделены в качестве обуславливающих факторов, а экономическая активность, занятость и реальные доходы — в качестве опосредующих каналов. В качестве авторского решения предложены переход от общего предельного эффекта к критерию эффективности, а также увязка полученного результата со статистической достоверностью и региональной типологией.

Ключевые слова: эффективность инвестиций, сокращение бедности, региональный инвестиционный потенциал, социальная уязвимость, опосредующее воздействие, условный предельный эффект, общий предельный эффект, региональная типология, статистическая неопределённость, дифференцированное управление.

Abstract. The article substantiates a methodology for assessing the effectiveness of investment in reducing poverty based on regional conditions and mediating effects. Through a comparative methodological approach, regional investment potential and social vulnerability are identified as conditioning factors, while economic activity, employment, and real income are distinguished as mediating channels. The transition from the total marginal effect to an efficiency criterion, along with linking the results to statistical reliability and regional typology, is proposed as an original authorial solution.

Keywords: investment efficiency, poverty reduction, regional investment potential, social vulnerability, mediating effect, conditional marginal effect, total marginal effect, regional typology, statistical uncertainty, differentiated management.

KIRISH

Investitsiyalarning kambag'allikni qisqartirishdagi rolini baholash mintaqaviy iqtisodiy siyosatning murakkab metodologik masalalaridan biridir. Investitsiya hajmi oshishi va kambag'allik darajasi pasayishi o'rtasida statistik bog'lanish kuzatilishi mumkin, biroq bunday bog'lanishning o'zi kapital oqimi kambag'allikning bevosita sababiy omili ekanini anglatmaydi. Hududlarning ishlab chiqarish bazasi, mehnat bozori, infratuzilmasi, inson kapitali, iqtisodiy aloqalari va ijtimoiy zaiflik darajasi bir xil investitsiya oqimining yakuniy natijasini sezilarli darajada o'zgartirishi mumkin.

Kambag'allikning investitsiya ta'siriga javobi, shuningdek, ta'sirning qaysi iqtisodiy bo'g'inlar orqali uzatilishiga bog'liq. Kapital iqtisodiy faollikni kengaytirishi, iqtisodiy faollik bandlikka, bandlik esa real daromadga ta'sir qilishi mumkin. Ammo mazkur zanjirning har bir bo'g'ini hududiiy sharoitga bog'liq holda kuchayishi

yoki susayishi ehtimoli mavjud. Shu sabab investitsiya samaradorligini faqat investitsiya hajmi yoki yakuniy kambag'allik ko'rsatkichi bilan baholash mexanizmning ichki tuzilishini yo'qotadi. Metodologik muammoning yana bir tomoni vositachi natijalar bilan ta'sirni shartlovchi omillarni aralashtirib yuborish xavfidir. Iqtisodiy faollik, bandlik va real daromad investitsiya ta'sirini keyingi bosqichlarga uzatuvchi vositachi bo'g'inlar bo'lsa, hududiy investitsion salohiyat va ijtimoiy zaiflik ushbu ta'sirning qaysi sharoitda kuchli yoki sust namoyon bo'lishini o'zgartiradi. Ushbu funksional farqlash investitsiya siyosatini aniq diagnostik savollarga bog'lash imkonini beradi. Mavjud empirik adabiyotda iqtisodiy o'sish va kambag'allik, bandlik va farovonlik, hududiy tafovutlar hamda panel ma'lumotlar asosida sababiy identifikatsiya masalalari keng o'rganilgan. Biroq mintaqaviy investitsiyaning kambag'allikka ta'sirini hududiy shartlar, vositachi kanallar, umumiy chegaraviy ta'sir, statistik noaniqlik va hududiy boshqaruv qarorini yagona izchil algoritmgga birlashtirgan yondashuv alohida metodologik tizimni talab qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsiya–kambag'allik bog'liqligini baholashda birinchi metodologik masala statistik bog'lanish bilan sababiy ta'sirni farqlashdir. Wooldridge panel va kesim ma'lumotlarida kuzatilgan regressiya bog'lanishini avtomatik ravishda sababiy yoki chegaraviy ta'sir sifatida talqin qilish mumkin emasligini ta'kidlaydi [1]. Mazkur pozitsiyaning afzalligi endogenlik, kuzatilmaydigan individual xususiyatlar va vaqt bo'yicha o'zgaruvchi omillarning ta'sirini hisobga olish zaruratini ochib berishidir. Ushbu maqolada ham metodologik ketma-ketlik avvalo funksional mexanizmni belgilash, keyin diagnostikaga mos baholash usulini tanlash tamoyiliga tayanadi.

Dollar va Kraay [2] iqtisodiy o'sishning kambag'al qatlamlar daromadlari bilan bog'liqligini ko'rsatadi, Bourguignon [3] esa kambag'allik dinamikasini iqtisodiy o'sish va taqsimot o'zgarishlarining birgalikdagi natijasi sifatida talqin qiladi. Ushbu yondashuvlar o'sish natijasi bilan kambag'allik natijasini aynanlashtirmaslik zarurligini kuchaytiradi. Biroq ular investitsiya ta'sirining hududiy shartlangan vositachi mexanizmini tayyor holda bermaydi.

Loayza va Raddatz iqtisodiy o'sishning qaysi tarmoqlarda yuz berishi kambag'allikni qisqartirish natijasi uchun muhimligini ko'rsatadi [4]. Bu qarash investitsiya oqimining tarkibi va mehnat sig'imi bandlikka uzatilish kuchini o'zgartirishi mumkinligini asoslaydi. Shu bilan birga, mamlakatlararo tarmoq natijalarini mintaqaviy investitsiya samaradorligiga to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish mumkin emas; hududiy shartlar alohida identifikatsiya qilinishi lozim.

Jahon banki va materiallari kambag'allik, bandlik va hududiy iqtisodiy imkoniyatlar o'rtasidagi bog'liqlikni kengroq kontekstda ko'rsatadi. Jahon banki [5] kambag'allik va farovonlikni keng ijtimoiy-iqtisodiy sharoit bilan bog'laydi, Xalqaro Mehnat Tashkiloti [6] esa ish o'rinlarining mavjudligi va sifati kambag'allikni qisqartirishda muhim ekanini ta'kidlaydi. Mazkur yondashuvlar vositachi kanal sifatida bandlikni alohida baholash zarurligini metodologik jihatdan qo'llab-quvvatlaydi.

Hududiy farqlanish masalasida Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti va Jahon banki tadqiqotlari alohida ahamiyatga ega. IHTT mintaqalar o'rtasida unumdorlik, bandlik, inson kapitali, infratuzilma, moliyalashtirish va bozorga kirish imkoniyatlari bo'yicha sezilarli tafovutlar mavjudligini qayd etadi [7], [8]. Jahon Banki [9] esa hududga yo'naltirilgan rivojlanish siyosatlarida mahalliy cheklolar va imkoniyatlarni hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi. Bu yondashuvlarning afzalligi bir xil resurs oqimi turli hududlarda turli natija berishini tushuntirishidir.

Vositachilik va o'zaro ta'sirning bir vaqtda mavjudligi umumiy ta'sir tarkibini murakkablashtiradi. VanderWeele [10] vositachilik va interaktsiya birgalikda yuzaga kelganda umumiy ta'sirni tarkibiy qismlarga ajratish zarurligini metodologik jihatdan ko'rsatadi. Mazkur maqoladagi yondashuv bu nazariy tamoyilni mintaqaviy investitsiya–kambag'allik mexanizmiga moslashtirib, vositachi kanallarni hududiy shartlovchi omillardan funksional jihatdan ajratadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, alohida yondashuvlar sababiy identifikatsiya, o'sish–taqsimot–kambag'allik munosabati, bandlik, tarmoq tarkibi yoki hududiy geterogenlikni chuqur ochib beradi. Mazkur maqolaning metodologik pozitsiyasi ularni yagona algoritmda bog'lashdan iborat: avval omil, vositachi, shart va yakuniy natija ajratiladi; keyin indikatorlar o'lchovga moslashtiriladi; so'ng model diagnostikasi, shartli va umumiy ta'sirlar, statistik ishonchlilik hamda hududiy boshqaruv talqini ketma-ket baholanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Takomillashtirilgan metodologiyaning boshlang'ich nuqtasi statistik usulni tanlash emas, o'zgaruvchilarning funksional maqomini belgilashdir. Investitsiya asosiy omil, iqtisodiy faollik, bandlik va real daromad vositachi natijalar, hududiy investitsion salohiyat va ijtimoiy zaiflik esa ta'sir kuchini o'zgartiruvchi hududiy shartlar sifatida ajratiladi. Kambag'allik darajasi yakuniy ijtimoiy natija sifatida qaraladi. Bunday chegaralash vositachilik va shartlovchi ta'sirni aralashtirishdan kelib chiqadigan metodologik xatoni kamaytiradi.

Hududiy investitsion salohiyat jalb qilingan kapital resurslarini iqtisodiy faollik, ishlab chiqarish, tadbirkorlik va bandlik natijalariga aylantirish qobiliyatini shakllantiruvchi hududiy sharoitlar majmui sifatida talqin qilinadi. Shu sabab metodologiyada uning alohida koeffitsiyentidan ko'ra investitsiya bilan o'zaro ta'siri va undan hosil bo'ladigan shartli chegaraviy ta'sir markaziy ahamiyatga ega. Bu bir xil investitsiya o'sishining turli salohiyatga ega hududlarda nima sababdan turlicha iqtisodiy natija berishini baholash imkonini beradi.

Ijtimoiy zaiflik esa real daromadning kambag'allik darajasiga uzatilish sharoitini ifodalaydi. Metodologiyaning vazifasi zaiflikning o'zini tavsiflash bilan cheklanmay, real daromadning kambag'allikka ta'siri zaiflik darajasiga qarab o'zgaradimi, degan savolga javob berishdir. Shu sabab iqtisodiy talqinda ijtimoiy zaiflikning alohida koeffitsiyentidan ko'ra real daromad bilan o'zaro ta'siri va undan kelib chiqadigan shartli chegaraviy ta'sir muhim hisoblanadi.

Metodologiyaning navbatdagi bosqichi vositachi kanallarni baholashdir. Investitsiya iqtisodiy faollikka, iqtisodiy faollik bandlikka, bandlik real daromadga, real daromad esa kambag'allik holatiga uzatiladigan ketma-ket mexanizm sifatida ko'riladi. Har bir bosqichda bevosita bog'lanish bilan oldingi bosqichdan keladigan vositali ta'sir farqlanadi. Shu tariqa yakuniy ijtimoiy natija bitta regressiya koeffitsiyenti emas, o'zaro bog'langan iqtisodiy yo'llarning yig'ma natijasi sifatida talqin qilinadi.

Bevosita va vositali kanallar alohida aniqlangach, ular umumiy chegaraviy ta'sir ko'rsatkichida birlashtiriladi. Mazkur ko'rsatkich qo'shimcha investitsiyaning barcha asosiy yo'llar orqali kambag'allik darajasiga yakuniy ta'sirini ifodalaydi. Kambag'allikning kamayishi ijobiy ijtimoiy natija bo'lgani uchun umumiy ta'sir boshqaruv talqiniga mos ravishda qayta ifodalanib, investitsiyaning kambag'allikni qisqartirish samaradorligi mezoniga aylantiriladi.

Samaradorlik tashqi ekspert ballari yoki oddiy natija—resurs nisbatidan emas, asosiy modelning o'zidan hosil qilinadi. Bu yondashuvning metodologik afzalligi shundaki, yakuniy mezon bevosita, vositali va shartli ta'sirlarning iqtisodiy mantig'ini saqlab qoladi. Shu sabab yuqori investitsiya hajmi avtomatik ravishda yuqori samaradorlik, yuqori hududiy salohiyat esa avtomatik ravishda kuchli kambag'allik natijasi degani emas (1-jadval).

1-jadval
Hududiy investitsion salohiyat, ijtimoiy zaiflik va investitsiyalarning
kambag'allikni qisqartirish samaradorligini kompleks baholash ko'rsatkichlari¹

Kompleks baholash elementi	Iqtisodiy mazmuni	Metodologik vazifasi	Hisoblash mantig'i	Natijani talqin qilish tartibi
Investitsiyaning iqtisodiy faollikka shartli chegaraviy ta'siri	Qo'shimcha investitsiyaning iqtisodiy faollikka ta'siri hududiy investitsion salohiyatga bog'liq ekanini ifodalaydi	Investitsiyaning boshlang'ich iqtisodiy ta'siri hududlar bo'yicha nima sababdan farqlanishini aniqlash	Investitsiya va hududiy investitsion salohiyatning o'zaro ta'siri asosida aniqlanadi	Salohiyat oshgani sari chegaraviy ta'sir kuchaysa, investitsion salohiyat investitsiyaning iqtisodiy qaytimini kuchaytiruvchi shart sifatida talqin qilinadi
Investitsiyaning bandlikka umumiy ta'siri	Investitsiyaning bandlikka bevosita va iqtisodiy faollik orqali yuzaga keladigan ta'sirini birlashtiradi	Investitsiya natijasining mehnat bozoriga qay darajada uzatilishini baholash	Bevosita ta'sir va iqtisodiy faollik orqali yuzaga keladigan vositali ta'sir birgalikda hisobga olinadi	Musbat umumiy ta'sir investitsiya kengayishi bandlik natijasi bilan birga kechayotganini ko'rsatadi
Investitsiyaning real daromadga umumiy ta'siri	Investitsiyaning aholi real daromadiga asosiy uzatish kanallari orqali ta'sirini ifodalaydi	Iqtisodiy faollik va bandlik natijalarining aholi farovonligiga aylanishini aniqlash	Bevosita ta'sir, iqtisodiy faollik hamda bandlik orqali shakllanadigan ta'sirlar umumlashtiriladi	Natija investitsiya o'sishining aholi real daromadiga qay darajada yetib borayotganini ko'rsatadi
Real daromadning kambag'allik darajasiga shartli chegaraviy ta'siri	Real daromad o'sishining kambag'allik darajasiga ta'siri ijtimoiy zaiflik sharoitiga bog'liqligini ifodalaydi	Bir xil daromad o'sishi nega turli hududlarda turlicha ijtimoiy natija berishini aniqlash	Real daromad va ijtimoiy zaiflikning o'zaro ta'siri asosida hisoblanadi	Ijtimoiy zaiflik darajasi o'zgarganda daromadning kambag'allikka ta'siri qanday o'zgarishi baholanadi

1 Muallif tomonidan ishlab chiqilgan

Kompleks baholash elementi	Iqtisodiy mazmuni	Metodologik vazifasi	Hisoblash mantig'i	Natijani talqin qilish tartibi
Investitsiyaning kambag'allik darajasiga bevosita ta'siri	Investitsiyaning vositachi bo'g'inlardan tashqari yakuniy natijaga to'g'ridan-to'g'ri bog'lanishini ifodalaydi	Umumiy ta'sir tarkibida bevosita kanalni ajratish	Yakuniy kambag'allik tenglamasidagi investitsiya koeffitsiyenti orqali aniqlanadi	Yakka holda samaradorlik mezonini sifatida emas, umumiy ta'sirning bir tarkibiy qismi sifatida talqin qilinadi
Investitsiyaning kambag'allik darajasiga vositali ta'siri	Investitsiyaning iqtisodiy faollik, bandlik va real daromad orqali kambag'allik darajasiga yetib borishini ifodalaydi	Ta'sirning qaysi uzatish kanallari orqali shakllanayotganini aniqlash	Alohida vositachi yo'llardagi chegaraviy ta'sirlar ketma-ket birlashtiriladi	Qaysi bo'g'in ta'sirini kuchaytirayotgani yoki susaytirayotgani aniqlanadi
Investitsiyaning kambag'allik darajasiga umumiy chegaraviy ta'siri	Barcha bevosita va vositali kanallar orqali shakllangan yakuniy ta'sirni ifodalaydi	Investitsiyaning yakuniy ijtimoiy natijasini yagona o'lchovda umumlashtirish	Bevosita hamda iqtisodiy faollik, bandlik va real daromad orqali yuzaga kelgan ta'sirlar birlashtiriladi	Manfiy qiymat investitsiya o'sishi kambag'allik darajasining kamayishi yo'nalishida ta'sir qilayotganini anglatadi
Investitsiyaning kambag'allikni qisqartirish samaradorligi	Investitsiyaning yakuniy ijtimoiy natijaga aylanish kuchini ifodalaydi	Hududlar va davrlar bo'yicha investitsiya samaradorligini solishtirish	Umumiy chegaraviy ta'sir kambag'allikni qisqartirish yo'nalishida qayta ifodalanadi	Musbat va yuqoriroq qiymat investitsiyaning kambag'allikni qisqartirish samarasi kuchliroq ekanini bildiradi

TAHLILLAR VA NATIJALAR

Kompleks baholash jadvali metodologiyani alohida koeffitsiyentlardan yakuniy ijtimoiy natijaga izchil o'tishini ko'rsatadi. Birinchi element investitsiyaning iqtisodiy faollikka shartli chegaraviy ta'siridir. Uning mazmuni qo'shimcha investitsiyaning iqtisodiy faollikka ta'siri hududiy investitsion salohiyat darajasiga bog'liq ekanini ifodalashdan iborat. Agar salohiyat oshgani sari chegaraviy ta'sir kuchaysa, hududiy investitsion salohiyat investitsiyaning iqtisodiy qaytimini kuchaytiruvchi shart sifatida talqin qilinadi.

Ikkinchi element investitsiyaning bandlikka umumiy ta'siridir. Mazkur baho investitsiyaning bandlikka to'g'ridan-to'g'ri ta'siri bilan iqtisodiy faollik orqali shakllanadigan vositali ta'sirni birlashtiradi. Natija investitsiya kengayishi mehnat bozorida real bandlik natijasiga aylanyaptimi yoki ta'sirning aynan shu bo'g'inida susayish yuz beryaptimi, degan savolga javob beradi.

Uchinchi element investitsiyaning real daromadga umumiy ta'siridir. Bunda bevosita ta'sir bilan iqtisodiy faollik va bandlik orqali yuzaga keladigan vositali ta'sirlar umumlashtiriladi. Natija investitsiya o'sishining uy xo'jaliklari farovonligiga qay darajada yetib borayotganini ko'rsatadi. Shu nuqtada bandlik soni bilan bandlik sifati, ish haqi va daromad barqarorligi o'rtasidagi farq boshqaruv talqini uchun alohida ahamiyatga ega.

To'rtinchi element real daromadning kambag'allik darajasiga shartli chegaraviy ta'siridir. Bir xil daromad o'sishi ijtimoiy zaiflik darajasi turlicha hududlarda bir xil kambag'allik natijasini bermasligi mumkin. Real daromad va ijtimoiy zaiflikning o'zaro ta'siri ana shu farqni model ichida ifodalash imkonini beradi. Natijada ijtimoiy zaiflik daromadning kambag'allikni kamaytiruvchi kuchini oshirishi yoki susaytirishi mumkin bo'lgan shart sifatida talqin qilinadi.

Beshinchi va oltinchi elementlar investitsiyaning kambag'allik darajasiga bevosita va vositali ta'sirlarini ajratadi. Bevosita ta'sir yakuniy kambag'allik tenglamasidagi investitsiya bog'lanishini ifodalasa, vositali ta'sir iqtisodiy faollik, bandlik va real daromad orqali shakllanadigan yo'llarni umumlashtiradi. Bu ajratish qaysi bo'g'in ta'sirni kuchaytirayotgani yoki susaytirayotganini diagnostika qilish imkonini beradi.

Yettinchi element — investitsiyaning kambag'allik darajasiga umumiy chegaraviy ta'siri — metodologiyani markaziy natijasidir. U bevosita va vositali kanallar bo'yicha shakllangan yakuniy ta'sirni yagona o'lchovda birlashtiradi. Kambag'allik darajasining kamayishi ijobiy ijtimoiy natija bo'lgani sabab ushbu ta'sir boshqaruv talqiniga mos yo'nalishda qayta ifodalanadi va samaradorlik mezonini hosil qilinadi.

Sakkizinchi element sifatida samaradorlik mezonini investitsiyaning yakuniy ijtimoiy natijaga aylanish kuchini hududlar va davrlar bo'yicha qiyoslash imkonini beradi. Uning asosiy metodologik ustunligi shundaki, samaradorlik tashqi ekspert vaznlari bilan tuzilmaydi; u modeldagi umumiy chegaraviy ta'sirdan kelib chiqadi. Shu sabab samaradorlik ko'rsatkichi resurs miqdoridan ko'ra ta'sir mexanizmining ishlash sifatini ifodalaydi.

To'qqizinchi element statistik noaniqlik chegarasidir. Samaradorlikning faqat nuqtaviy qiymatini ko'rsatish hududlar o'rtasidagi farqni ortiqcha qat'iy talqin qilish xavfini tug'diradi. Ishonch oralig'i bilan birga baholash esa natijaning yo'nalishi va aniqligini bir vaqtda ko'rsatadi. Shunday qilib, metodologiya "qaysi hududda samaradorlik yuqori?" savoliga qo'shimcha ravishda "ushbu farq qanchalik ishonchli?" savolini ham kiritadi.

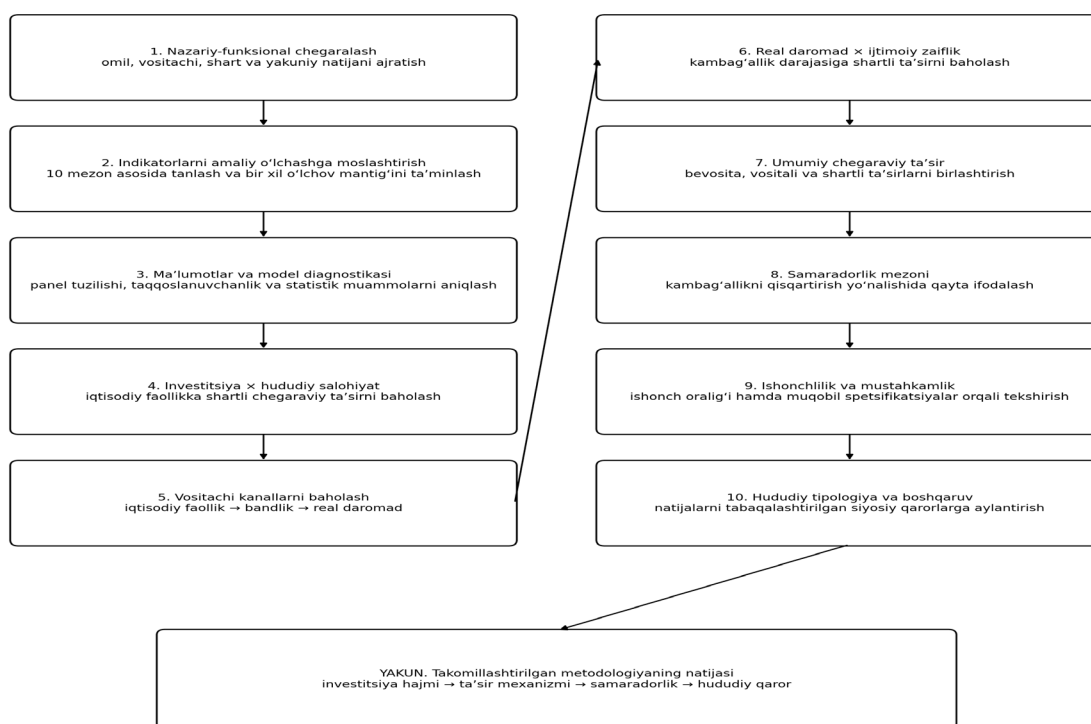
O'ninchi element natijalarni hududiy boshqaruv talqiniga o'tkazishdir. Investitsion salohiyat, ijtimoiy zaiflik va samaradorlik natijalari birgalikda ko'riladi. Natijada qaysi hududda kapital oqimini oshirish, qaysi hududda investitsiyani o'zlashtirish sharoitini mustahkamlash, qaysi hududda esa bandlik, daromad yoki ijtimoiy uzatish kanallarini kuchaytirish ustuvorligi aniqlanadi. Tipologiya yakuniy yorliq emas, boshqaruv chorasini tanlash uchun diagnostik platforma vazifasini bajaradi.

Metodologik tuzilmaning mualliflik mazmuni investitsiya resursidan boshqaruv qarorigacha bo'lgan bosqichlarni yagona tizimga birlashtirishda namoyon bo'ladi. Hududiy investitsion salohiyat investitsiyaning iqtisodiy faollikka aylanish bosqichida, ijtimoiy zaiflik esa real daromadning kambag'allik darajasiga uzatilish bosqichida ta'sir kuchini o'zgartiradi. Shu tariqa hududiy shartlar uzatish zanjiridan tashqaridagi fon omillari emas, aynan tegishli bosqichlarning shartlovchi elementlari sifatida joylashtiriladi.

Boshqaruv nuqtayi nazaridan bu tuzilma yakuniy samara past bo'lganda muammoni faqat investitsiya hajmida izlamaslik imkonini beradi. Agar investitsiya iqtisodiy faollikka yetarli o'tmasa, hududiy salohiyat, infratuzilma yoki institutsional sharoit diagnostikasi zarur; iqtisodiy faollik bandlikka o'tmasa, mehnat bozori cheklovi ehtimoli kuchayadi; bandlik real daromadga yoki real daromad kambag'allikni qisqartirish natijasiga yetarli o'tmasa, ijtimoiy zaiflik va taqsimot mexanizmlari muhimlashadi.

Metodologiyaning boshqaruv qiymati shundan iboratki, bir xil samaradorlik darajasi turli hududlarda turlicha siyosiy mazmunga ega bo'lishi mumkin. Investitsion salohiyati past hududda asosiy vazifa infratuzilma, ishlab chiqarish bazasi, mehnat resurslari yoki institutsional sharoitlar orqali investitsiyani o'zlashtirish imkoniyatini kuchaytirish bo'lishi mumkin. Ijtimoiy zaiflik yuqori hududda esa iqtisodiy o'sish natijasining bandlik, real daromad va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari orqali zaif qatlamlarga yetib borishini yaxshilash ustuvor bo'ladi.

Mazkur farqlash metodologiyani hududlarni "yaxshi" va "yomon" toifalarga ajratadigan reyting tizimidan farqlaydi. Tipologiyaning maqsadi cheklovning qayerda joylashganini aniqlash va boshqaruv vositasini shu mexanizmga moslashtirishdir. Shu sabab yuqori investitsion salohiyat avtomatik ravishda yuqori samaradorlikni, yuqori ijtimoiy zaiflik esa muqarrar ravishda past samaradorlikni anglatmaydi (1-rasm).

Asosiy tamoyil: avval muammo va mexanizm aniqlanadi, keyin baholash usuli tanlanadi.

1-rasm. Investitsiyalarning kambag'allikni qisqartirish samaradorligini baholashning takomillashtirilgan metodologik algoritmi²

Takomillashtirilgan algoritm o'nta ketma-ket bosqichdan tashkil topadi. Birinchi bosqichda omil, vositachi, shart va yakuniy natijaning nazariy-funksional chegaralari aniqlanadi. Ikkinchi bosqichda indikatorlar amaliy o'lchashga moslashtiriladi va bir xil o'lchov mantig'i ta'minlanadi. Uchinchi bosqich ma'lumotlar va model diagnostikasiga bag'ishlanib, panel tuzilishi, taqqoslanuvchanlik va statistik muammolar aniqlanadi.

To'rtinchi bosqichda investitsiya bilan hududiy investitsion salohiyatning o'zaro ta'siri asosida iqtisodiy faollikka shartli chegaraviy ta'sir baholanadi. Beshinchi bosqich vositachi kanallar — iqtisodiy faollik, bandlik va real daromad — bo'yicha ta'sirni ajratadi. Oltinchi bosqich real daromad va ijtimoiy zaiflik o'zaro ta'siri orqali kambag'allik darajasiga shartli ta'sirni aniqlaydi.

Yettinchi bosqich bevosita, vositali va shartli ta'sirlarni umumiy chegaraviy ta'sirda birlashtiradi. Sakkizinchi bosqich umumiy ta'sirni kambag'allikni qisqartirish yo'nalishida qayta ifodalab, samaradorlik mezonini hosil qiladi. To'qqizinchi bosqich ishonch oralig'i va muqobil spetsifikatsiyalar orqali ishonchlilik va mustahkamlikni tekshiradi. O'ninchi bosqich natijalarni hududiy tipologiya va tabaqalashtirilgan siyosiy qarorlarga aylantiradi.

Algoritmnining asosiy tamoyili "avval muammo va mexanizm, keyin baholash usuli" yondashuvidir. Bu metodologiyani bitta ekonometrik texnikaga qaram qilib qo'ymaydi. Diagnostika natijasiga qarab statik yoki dinamik panel spetsifikatsiyasi, muqobil o'lchov shakllari, kechikishlar va mustahkamlik tekshiruvlari qo'llanishi mumkin, biroq har qanday qo'shimcha texnika nazariy va diagnostik asos bilan cheklanadi.

Takomillashtirilgan metodologiyaning yakuniy mantig'i shunday ifodalanadi: nazariy asoslangan indikatorlar → hududiy shartlar → uzatish kanallari → shartli chegaraviy ta'sirlar → bevosita va vositali ta'sirlarning umumlashtirilishi → kambag'allik darajasiga umumiy chegaraviy ta'sir → investitsiyaning kambag'allikni qisqartirish samaradorligi → statistik ishonchlilik → hududiy tipologiya → tabaqalashtirilgan boshqaruv qarori. Mazkur ketma-ketlik investitsiya siyosatini resurs hajmini ko'paytirishdan ijtimoiy natijadorlikni boshqarishga o'tkazadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijasida investitsiyalarning kambag'allikni qisqartirish samaradorligini baholashda statistik bog'lanish bilan sababiy yoki chegaraviy ta'sirni farqlash metodologiyaning birinchi zarur sharti ekanligi asoslandi. Investitsiya va kambag'allik o'rtasidagi oddiy regressiya bog'lanishi ta'sir mexanizmini to'liq ifodalamaydi; funksional rol, vaqt tartibi va ehtimoliy endogenlik diagnostikasi saqlanishi lozim.

Ikkinchi xulosa vositachi natijalar bilan ta'sirni shartlovchi hududiy omillarni funksional ajratish zarurligidir. Iqtisodiy faollik, bandlik va real daromad investitsiya ta'sirini keyingi bosqichlarga uzatadi, hududiy investitsion salohiyat va ijtimoiy zaiflik esa ushbu ta'sirning qaysi sharoitda kuchli yoki sust namoyon bo'lishini belgilaydi.

Uchinchi xulosa investitsiya samaradorligini bitta koeffitsiyent yoki oddiy natija-resurs nisbatiga tenglashtirmaslik bilan bog'liq. Bevosita, vositali va shartli ta'sirlarni umumlashtiruvchi umumiy chegaraviy ta'sir yakuniy ijtimoiy natijaning metodologik yadrosi hisoblanadi. Samaradorlik shu ta'sirning kambag'allikni qisqartirish yo'nalishida qayta ifodalangan ko'rinishidan hosil qilinadi.

To'rtinchi xulosa statistik noaniqlikni natijadan ajratib qo'ymaslik zarurligidir. Shartli va umumiy ta'sirlar ishonch oralig'i bilan birga talqin qilinadi. Yo'nalishi barqaror va noaniqligi kichik baho boshqaruv qarori uchun kuchliroq dalil, keng noaniqlik esa ehtiyotkor talqin uchun signal hisoblanadi.

Beshinchi xulosa hududiy tipologiyani yakuniy reyting emas, diagnostik platforma sifatida talqin qilish zarurligidir. Investitsion salohiyat va ijtimoiy zaiflik sharoit o'lchovlari, samaradorlik esa natija o'lchovi sifatida birlashtiriladi. Shu sabab bir xil sonli natija turli hududlarda turlicha boshqaruv chorasini talab qilishi mumkin.

Oltinchi xulosa metodologiyaning moslashuvchanligidir. Asosiy nazariy arxitektura o'zgarmagan holda diagnostika natijasiga qarab turli panel spetsifikatsiyalari, o'lchov shakllari, kechikishlar va mustahkamlik tekshiruvlari qo'llanishi mumkin. Metod tanlovi mexanizmdan keyin keladi va iqtisodiy talqin bilan chegaralanadi.

Amaliy jihatdan, birinchidan, investitsiya dasturlarini baholashda investitsiya hajmi bilan bir qatorda iqtisodiy faollik, bandlik, real daromad va kambag'allik natijalarining uzatish zanjiri bo'yicha monitoringini yo'lga qo'yish kerak. Ikkinchidan, hududiy investitsion salohiyat past bo'lgan hududlarda kapital oqimini ko'paytirishdan oldin infratuzilma, ishlab chiqarish bazasi, mehnat resurslari va institutsional imkoniyatlarni mustahkamlash ustuvor bo'lishi mumkin. Uchinchidan, ijtimoiy zaiflik yuqori hududlarda iqtisodiy o'sish natijasining bandlik va real daromad orqali zaif qatlamlarga yetib borish mexanizmini kuchaytirish zarur. To'rtinchidan, investitsiya samaradorligi bo'yicha hududiy qarorlar faqat nuqtaviy bahoga emas, ishonch oralig'i va mustahkamlik tekshiruvlariga ham tayanishi lozim.

Shunday qilib, takomillashtirilgan metodologiya investitsiyaning qancha jalb qilinganini emas, uning qaysi hududiy sharoitda, qaysi iqtisodiy kanal orqali va qay darajada kambag'allikni qisqartirish natijasiga aylanganini baholashga yo'naltirilgan yagona tizimni shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Wooldridge, J. M. Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data. 2nd ed. – MIT Press, 2010. <https://mitpress.mit.edu/9780262232586/econometric-analysis-of-cross-section-and-panel-data/>
2. Dollar, D., Kraay, A. Growth Is Good for the Poor. Journal of Economic Growth, 2002. – 7(3). – B. 195–225. DOI: 10.1023/A:1020139631000.
3. Bourguignon, F. The Poverty-Growth-Inequality Triangle. – World Bank, 2004. <https://documents.worldbank.org/curated/en/449711468762020101/pdf/28102.pdf>
4. Loayza, N. V., Raddatz, C. The Composition of Growth Matters for Poverty Alleviation. Journal of Development Economics, 2010. – 93(1). – B. 137–151. DOI: 10.1016/j.jdeveco.2009.03.008.
5. World Bank. Poverty, Prosperity, and Planet Report 2024. – World Bank, 2024. <https://www.worldbank.org/en/publication/poverty-prosperity-and-planet>
6. International Labour Organization. World Employment and Social Outlook 2016: Transforming Jobs to End Poverty. – Geneva: ILO, 2016. <https://www.ilo.org/publications/world-employment-and-social-outlook-2016-transforming-jobs-end-poverty>
7. OECD. OECD Regional Outlook 2023: The Longstanding Geography of Inequalities. – Paris: OECD Publishing, 2023. DOI: 10.1787/92cd40a0-en.
8. OECD. Job Creation and Local Economic Development 2024: The Geography of Generative AI. – Paris: OECD Publishing, 2024. DOI: 10.1787/83325127-en.
9. World Bank. Place, Productivity, and Prosperity: Revisiting Spatially Targeted Policies for Regional Development. – World Bank, 2022. <https://www.worldbank.org/en/topic/competitiveness/publication/productivity-prosperity-spatially-targeted-policies-regional-development>
10. VanderWeele, T. J. A Unification of Mediation and Interaction: A 4-Way Decomposition. Epidemiology, 2014. – 25(5). – B. 749–761. DOI: 10.1097/EDE.0000000000000121.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 7/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
